

A halmazás alakzata

Egy felsőoktatási intézmény oktatójának s egyben egy tudományág kutatójának, úgy vélem, a legnagyobb szakmai sikere az, ha munkásságának eredményét egy kötetben tudja „átnyújtani” a kollégáknak, a hallgatóknak s az érdeklődőknek. Pethő József a Nyíregyházi Főiskola Magyar Nyelvészeti Tan-

székének a docense ebben az örömben részesült akkor, amikor megjelent A halmazás alakzata. A halmaz fogalmának, típusainak és funkcióinak vizsgálata (Krúdy Gyula Szindbád ifjúsága című kötete alapján) című munkája, PhD-disszertációjának részben átdolgozott és bővített változata. Túlás nélkül

állíthatjuk, hogy az alább bemutatandó kötete beke-
rült a „halhatatlan nyelvészeti munkák” sorába,
ugyanis nem kisebb kiadó, mint az Akadémiai je-
lentette meg a Nyelvudományi Értekezések 154.
számaként. (Eddig a nyíregyházi nyelvészek közül
rajta kívül csupán Gáspári László kötete szerepel a
sorozatban.) Ugyanakkor Pethőnek ezen műve szo-
rosan kapcsolódik a Stíluskutató Csoport munkájá-
hoz, amely Budapesten működik az ELTE Mai Ma-
gyar Nyelvi Tanszékének és Szathmári Istvánnak a
szakmai irányításával.

Pethő József témaválasztása két okból is helyt-
álló. Könyvében egyrészt bemutatta a hazai és kül-
földi szakirodalom alapján a halmozás fogalmáról és
fajtáiról vallott nézeteket, másrészt szorosan kap-
csolódik a szűkebb hazához, a megyéhez, Nyíregy-
házához, hiszen Katona Béla szellemi örökségét és
munkásságát folytatja a Krúdy-kutatásban.

A szerző a halmozás alapvető kérdéseinek
komplexebb megközelítéssel történő felvetésére és
lehetőség szerinti megválaszolására tett kísérletet.
Ugyanakkor lehetőség nyílt az újabb stílus- és
alakzatelméleti eredmények beépítésére, s figyelem-
be venni többek között a szövegtani, pragmatikai,
szemantikai, kognitív megközelítésmódot, valamint
az újabb irodalomelméleti meglátásokat. Azonban a
mű irányítójá a funkcionális szemlélet érvényesítése,
amelynek lényege, hogy középpontba állítja a nyelvi-
stilisztikus eszközöknek a kommunikációs folyamatban
betöltött funkcióit.

Bár az alakzatok leírása két és félezer éves múlt-
ra tekint vissza, mind az alakzatelmélet, mind az
egyes alakzatok jellemzése még a mai nap is igen
sok válaszra váró kérdést állít elénk. Így például
hosszú múltra tekint vissza az a vita, amely az alak-
zatok „szabályszerű” vagy „rendellenes” voltáról fo-
lyik. Pethő József úgy véli, hogy az alakzatok szö-
vegbeli szerepének leírását csak egy pragmatikai-
szemantikai és szintaktikai szempontokat egyaránt
érvényesítő szintézisben oldható meg.

A mű nívója és kutatási eredménye az a rész-
letes halmozástipológia, amely a következő szem-
pontok alapján történt: szintaktikai, szemantikai,
valamint a halmozás tagjainak száma szerint. Bi-

zonyságképpen arra, hogy e kutatás számára Krúdy-
művei kifogyhatatlan kincsesbányának számítanak,
íme egy példa: „Szerették, ha szerelmi jelvényeiket:
hajszálakat, harisnyakötőket, zsebkendőket, ima-
könyveket, hajtűket, cipőket, zsüpponokat, gyűrűket,
apró kis cédulákat, vasúti jegyeket, hervadt virágo-
kat, szalagocskákat, emlékezetes faleveleket, fátyo-
lokat, együtt talált patkószegeket, arcképeket, pénz-
darabokat, süteménymaradványokat, kavicsokat, ci-
garettacsutkákat, gombokat, ingeket, könyveket, fű-
zőzsindókat, üres gyufaskatulyákat megőrizték a
férfiak”. Az efféle halmozások a múltat ismétlő je-
lenbeli benyomások, a látottak és hallottak minél
pontosabb, árnyalatokban történő megragadására
való törekvés eszközei. Természetesen a különféle
halmozástípusok gyakoriságuk okán jellemzőbbek a
költői nyelvre és a szépprózában, csak kivételes
esetben fordulnak elő a mindennapi nyelvhasználat-
ban.

A könyv legfőbb tudományos eredményei, s
egyben a felsőoktatásban, valamint a középiskolában
is tanítható tanulságai a következők. Mindenekelőtt
az érdeklődők a halmozásra vonatkozó szakiroda-
lomnak olyan áttekintését adja, amely a hazai sti-
lisztikából eddig hiányzott. Ugyanakkor a vizsgált
alakzat szerepének jobb megértését segítheti azzal,
hogy a szakirodalomban korábban érvényesített sti-
lisztikai-retorikai szempontokat kiegészíti újabb
pragmatikai-szemantikai, szövegtani eredményekkel.
A könyv által bemutatott tipológiai rendszer kohe-
renciája révén alkalmazható lesz a továbbiakban a
szépprózai szövegek stílusvizsgálatában, tehát az
újabb kutatónemzedék, a doktoranduszok számára is
alapműként szolgálhat. Így a könyv korántsem lezá-
rás, hanem az e területen szükséges további munka
megkezdésének a kiindulópontja.

(Pethő József: *A halmozás alakzata. A halmozás
fogalmának, típusainak és funkcióinak vizsgálata*
(Krúdy Gyula Szindbád ifjúsága című kötete alap-
ján) Nyelvudományi Értekezések 154. sz., Akadémi-
ai Kiadó, Budapest, 2004., 151 p.)

Minya Károly